

OPERATIV VERSUS OPERAȚIONAL. NE DORIM SCHIMBAREA?

OPERATIVE VERSUS OPERATIONAL. DO WE WANT THE CHANGE?

Lt.col.instr.avs. drd. Cătălin CHIRIAC*

Aderarea României la NATO a presupus, printre multe altele, și necesitatea însușirii și a aplicării termenilor militari utilizați în cadrul Alianței. Astfel, cuvântul *operațional* a intrat în cultura și în limbajul militarilor români, de cele mai multe ori fiind asociat cu activitățile, procesele, structurile specifice domeniului operații. Acceptarea și utilizarea cuvântului s-a realizat în condițiile în care militarii utilizau deja cuvântul *operativ*, pentru același tip de activități sau procese. Deoarece nu a existat o tranziție de la operațional la operativ și nici nu au fost delimitate domeniile de utilizare, a fost creată o nepermisă stare de confuzie.

Romania's adherence to NATO has involved, among other things, the need to import and apply the military terms used within the Alliance. In this vein, the word operational has become part of the Romanian military's culture and language, being frequently associated with the activities, processes, and structures that are specific to the field of operations. The acceptance and usage of this term was performed in a period when the military had already used the word operativ to refer to the same type of operations. Since there was no transition from the word operațional to operativ and no delineation between their scopes, this resulted in an unwanted state of confusion.

Cuvinte-cheie: operațional; operativ; nivel; operații.

Keywords: operational; operative; level; operations.

Nivelul operativ sau nivelul operațional? Iată o întrebare la care militarii care lucrează sau au ceva în comun cu domeniul planificare operații au dificultăți nu atât în a găsi răspunsul, cât în argumentarea acestuia. Invariabil, răspunsul diferă în funcție de experiența celui întrebat: „operativ” pentru cei familiarizați cu termenul, în sensul cunoașterii și utilizării regulamentelor mai vechi și „operațional” pentru cei care au lucrat în structurile NATO și au deprins utilizarea acestuia. În aceste condiții, se impune schimbarea denumirii nivelului de planificare și de conducere al operațiilor militare, situat între nivelurile strategic și tactic? Pe parcursul prezentului articol, voi prezenta argumente care să poată fi luate în considerare în vederea aducerii în discuție, și de ce nu, a schimbării denumirii nivelului operativ.

Opinii privind nivelurile de planificare și de conducere a operațiilor militare au existat dintotdeauna și vor mai exista, „în prezent majoritatea școlilor de gândire strategică îmbrățișează ideea existenței a trei categorii distincte: strategic, operativ și tactic. Corespunzător acestor niveluri, arta militară cuprinde strategia, arta operativă și tactica...”¹.

La nivel național, nivelul situat între strategic și tactic, indiferent că este vorba de conducerea sau de planificarea operațiilor este definit ca fiind „nivelul la care bătăliile sau operațiile sunt planificate, efectuate și susținute pentru a realiza obiectivele strategice stabilite pentru zona de operații întrunită”².

La nivel NATO se disting trei niveluri ale războiului. „La nivel strategic, forțele aliate sunt angajate de către Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) pentru a îndeplini obiectivele de nivel strategic ale Alianței. La nivel tactic, ciocnirile și angajamentele sunt planificate și

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: catalin_chi@yahoo.com

executate pe parcursul întregii campanii. Între aceste niveluri este poziționat nivelul operațional⁷³. Glosarul NATO de termeni și definiții prezintă nivelul operațional ca fiind „nivelul la care campaniile și operațiile majore sunt planificate, executate și susținute pentru a realiza obiectivele strategice din teatrele de operații”⁷⁴.

Scurt istoric

Modul de angrenare a forțelor și dimensiunea acestora din timpul Primului Război Mondial au determinat teoreticienii militari ai vremii să dezvolte o abordare mult mai realistă a problematicii strategiei, dar mai ales a tacticii militare. Astfel, în perioada următoare războiului, un element de noutate a fost apariția „domeniului operativ, ca parte a artei militare, care a fost formulat și teoretizat mai clar pentru prima dată în arta militară sovietică”⁷⁵. Cel care a inventat conceptul de artă operativă „pare a fi Alexandr Sveșin, într-o serie de conferințe ținute la Academia Militară în 1923-1924”⁷⁶.

Domeniul operativ, care poate fi interpretat ca „nivelul operativ”, a apărut astfel ca urmare a dezvoltării, și apoi a existenței și a întrebuirii unor armate din ce în ce mai numeroase, în teatre de operații tot mai vaste. Extinderea teatrelor de operații a impus ca fiind anevoioasă angajarea inamicului și distrugerea lui într-o singură bătălie, conducând astfel la necesitatea unei „trepte intermediare” între nivelurile strategic și tactic, care să conducă operațiile întrunite executate de structuri de dimensiuni diferite.

Delimitarea clară a domeniului operativ și transformarea lui în domeniu de sine stătător are loc în cel de-al Doilea Război Mondial, când „pe plan operativ se remarcă planificarea și organizarea operațiilor la eșaloanele front și armată și ducerea acestora pe mari adâncimi atât în ofensivă, cât și în apărare. De asemenea, se remarcă la acest nivel planificarea și coordonarea acțiunilor unor grupări aeronavale pentru îndeplinirea aceluiași scop”⁷⁷.

Enciclopedia militară sovietică definea, în anul 1970, arta operativă ca fiind „teoria și practica pregătirii și conducerii operațiunilor interarme (interflote) combinate și autonome, duse de marile formațiuni de diverse categorii de forțe”⁷⁸. Astfel, în concepția militară sovietică, arta operativă presupunea conducerea și coordonarea operațiilor militare desfășurate de forțe de valoare armată sau chiar mai mari, cu participarea diferitelor

categorii sau genuri de arme, în funcție de natura conflictului.

Necesitatea introducerii nivelului operativ și redenumirea lui în nivelul operațional a fost resimțită diferit de marile puteri, din moment ce, „începând cu 1980 când Statele Unite au adoptat oficial nivelul operațional al războiului, doctrina americană a făcut distincție între artă și nivel”⁷⁹. Scopul adoptării nivelului operațional a fost de a asigura o conexiune între acțiunile desfășurate la nivel tactic și gândirea de nivel strategic.

Inevitabil, apariția termenului „operativ” în cultura și în regulamentele armatei române a fost ca o consecință firească a deciziilor politice și militare luate în urma terminării celui de-al Doilea Război Mondial. Se poate aminti faptul că, la nivelul anilor 1960, categoriile de forțe ale armatei se compuneau din „mari unități operative destinate pentru rezolvarea misiunilor strategice și operative”¹⁰, care aveau în compunere mari unități operative-tactice, mari unități tactice, mari unități și unități. În aceeași perioadă, termenul de „dispozitiv operativ” reprezenta „gruparea de forțe și mijloace constituită în vederea ducerii luptei”¹¹, iar „directiva operativă” reprezenta „modalitatea de transmitere a misiunilor de luptă pentru trupele frontului (armată, corp de armată)”¹².

Astăzi, Doctrina Armatei României delimitează nivelurile operațiilor și caracteristicile acestora, în funcție de obiectivele stabilite: „Campaniile/ operațiile desfășurate de forțele întrunite sunt conduse/direcționate de la nivel militar-strategic, respectiv planificate și executate la nivelurile operativ și tactic. Incluziunea acestora în unul din aceste niveluri are la bază efectul dorit sau contribuția pentru realizarea obiectivelor stabilite”¹³.

Definire termeni

Împrumutarea și apoi adoptarea cuvântului „operativ” din vocabularul armatei sovietice a fost soluția considerată normală a acelor timpuri. Dorința și apoi hotărârea României de a face parte din Alianța Nord-Atlantică, materializată în anul 2004, a necesitat preluarea și adaptarea standardelor NATO la specificul național. În mod logic, odată cu introducerea cuvântului *operațional* în vocabularul militar, era necesară și tranșarea problemei *operativ-operațional*, în sensul în care „operativ” trebuie utilizat în continuare, dar pentru sensul pentru care este cunoscut.

În acest sens, consider că este utilă o trecere în revistă a sensurilor celor două cuvinte, prezentate în tabelul următor.

în care, în dicționarele specifice limbii engleze există și cuvântul „operative”. La nivel național, a fost adoptat inițial sub forma de „operativ”, așa

Dicționarul explicativ al limbii române	1. <i>Operativ</i> – care lucrează repede, expeditiv, activ; care are efect rapid; eficace, eficient. – privitor la acțiuni, de acțiune. 2. <i>Operațional</i> – referitor la operații (militare)¹⁴.
Culegerea de termeni, concepte și noțiuni	1. <i>Operativ</i> – termen generic cu privire la cineva (ceva) care lucrează repede, expeditiv sau este activ. Termenul se asociază direct sau indirect unei acțiuni care este dorită să se desfășoare cât mai repede, cu o eficiență cât mai apropiată de scopul propus, deci cu rezultate finale favorabile. 2. <i>Operațional</i> – capacitatea optimă a structurilor militare de a putea fi angajate în operație (luptă)¹⁵.
Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English	<i>Operațional</i> 1. „despre, pentru, folosit în operații.” 2. „gata pentru utilizare, gata pentru acțiune [trad. autor]”¹⁶.

Analizând definițiile prezentate, se pot desprinde două concluzii majore. Prima concluzie este că denumirea de „operativ” nu este definită cu referire la domeniul militar și că este mai potrivită pentru inducerea ideii de eficiență decât pentru a denumi un nivel de conducere, în timp ce denumirea de „operațional” este definită în raport cu termenul de operație militară. În plus, termenul rusesc „operativnî – оперативный a fost adoptat în limba engleză cu sensul de „operational”, ceea ce a ușurat înțelegerea termenilor și noțiunilor, în condițiile

cum am prezentat anterior, ulterior adăugându-se și „operațional”, ceea ce condus la situația de a fi folosite împreună, uneori fiind destul de dificil de a găsi cuvântul potrivit pentru o structură sau activitate.

A doua concluzie se referă la faptul că cei doi termeni analizați, de altfel adjective din punct de vedere gramatical, ar fi mai potriviți pentru denumirea unor structuri sau să intre în compunerea denumirii de structuri (de exemplu, structură operativă sau comandament operațional). În același

La nivelul NATO	La nivel național
Operational level	Nivel operativ
Operational CONOPS	CONOPS de nivel operativ
Operational OPLAN	OPLAN de nivel operativ
Operational design	Design de nivel operativ
Operational estimate	Estimare la nivel operativ
Operational environment	Mediul operațional
Operational Liaison and Reconnaissance Team	Echipă operațională de legătură și recunoaștere
Operational requirements	Cerințe operaționale
Operational transition CONOPS and/or OPLAN.	Concepția și/sau planul operațional de tranziție;
Comprehensive Preparation of the Operational Environment (CPOE)	Pregătire cuprinzătoare a mediului operațional/CPOE
Joint Common Operational Picture	Imagine operațională întrunită
Operational Risks	Riscurile operaționale
Operational objectives	Obiective operaționale Obiective de nivel operativ

timp, termenul „operativ”, cu excepția denumirii nivelului, întărește sensul de rapiditate, pe când termenul „operațional” face conexiunea între operațiile militare și domeniile conexe (proceduri, produse, activități, structuri).

Confuzia generată de existența celor două cuvinte și de utilizarea lor în același domeniu, spre exemplu în domeniul planificare operații, reiese și din exemplele prezentate în tabelul de mai sus¹⁷.

Lista ar putea continua cu sintagme regăsite la nivel național: centru operativ, documente operative sau componente operaționale, capacitatea operațională a forțelor, limitări operaționale etc. Un exemplu care poate dovedi că tranziția de la operativ la operațional este posibilă îl constituie adoptarea și adaptarea sintagmei *Comandă Operațională/Operational Command*. În Doctrina pentru Operații a Forțelor Aeriene există sub denumirea de *comandă operativă*, în timp ce în Doctrina Armatei României există sub denumirea de *comandă operațională*.

Concluzii

La nivelul Armatei României, cuvântul „operativ” se utiliza până în anul 1989 atât pentru definirea nivelului poziționat între nivelul strategic și nivelul tactic, cât și pentru denumirea activităților sau structurilor relaționate domeniului operații și planificare operații. După anul 1989 și odată cu aderarea României la NATO, a fost adoptat și utilizat cuvântul „operational - engl”, pentru o serie de activități sau produse relaționate cu operațiile militare, fără a se stabili la momentul adoptării acestuia, semnificația clară, domeniul de utilizare sau dacă înlocuiește alți termeni deja în uz. Au fost situații în care cuvântul a fost tradus atât cu *operațional*, cât și cu *operativ*, în funcție de context sau de pregătirea și experiența traducătorului.

Schimbarea denumirii nu produce modificări majore, în ceea ce privește nivelul în sine. Nivelul operațional va fi același „nivel întrunit”, situat între nivelurile strategic și tactic și care va avea responsabilitățile stabilite prin procedurile în vigoare. Trebuie totuși remarcat faptul că, prin utilizarea îndelungată a termenului „operativ”, acesta a intrat în conștiința și în vocabularul militarilor indiferent de generație, fapt care ar justifica, dar într-o mică măsură și doar pentru continuitatea utilizării, păstrarea termenului.

În final, răspunzând întrebării din titlu, schimbarea denumirii nivelului operativ în nivel

operațional este necesară, este posibilă și se justifică, deoarece:

- se elimină partea de incertitudine existentă la nivelul structurilor care gestionează domeniul operații, existând astfel coerență la traducerea termenului „operational – engl.”
- se realizează, așa cum este normal, conexiunea operațional – operație;
- se realizează normalitatea în ceea ce privește denumirea nivelului în rândul țărilor membre NATO (cerința de interoperabilitate).

NOTE:

1 Constantin Popescu, *Elemente de teorie a strategiei militare*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2015, p. 17.

2 *** *Manualul de planificare a operațiilor*, Statul Major General, București, p. 192.

3 *** *AJP-3(B), Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*, martie 2011, p. 1-2.

4 *** *AAP-06, NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*, Edition 2015, p. 2-O-3.

5 *** Colectiv de autori, *Curs de istoria artei militare, volumul III, arta militară în perioada 1918-1945*, Academia Militară, București, 1988, p. 14.

6 Hervé Coutau-Bégarie, *Tratat de strategie*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2006, p. 101.

7 *** Colectiv de autori, *Curs de istoria artei militare, volumul III, arta militară în perioada 1918-1945*, Academia Militară, București, 1988, p. 139.

8 Hervé Coutau-Bégarie, *op.cit.*, p. 101.

9 Antulio J. Echevarria II, *American Operational Art, 1917–2008*, în *The evolution of operational art from Napoleon to the present*, edited by John Andreas Olsen and Martin Van Creveld, Oxford University Press, 2011, p. 138.

10 *** *Regulamentul pentru pregătirea și ducerea operațiilor – front, armată, corp de armată*, Marele Stat Major, București, 1966, p. 12, abrogat.

11 *Ibidem*, p. 62.

12 *Ibidem*, p. 97.

13 *** *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012, p. 18.

14 *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 722.

15 *** *Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniul politicii militare, securității naționale și apărării armate*, Editura Militară, București, 2000, pp. 196, 199.

16 *** *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Fifth Edition, Oxford University Press, 1995, p. 813.

17 Termenii se regăsesc în *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive - COPD Interim V2.0* și în *Manualul de planificare a operațiilor*, Statul Major General, București, 2016.

BIBLIOGRAFIE

Coutau-Bégarie Hervé, *Tratat de strategie*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2006.

Echevarria J. Antulio II, *American Operational Art, 1917-2008*, în *The evolution of operational art from Napoleon to the present*, edited by John Andreas Olsen and Martin Van Creveld, Oxford University Press, 2011.

Popescu Constantin, *Elemente de teorie a strategiei militare*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2015.

*** Colectiv de autori, *Curs de istoria artei militare, volumul III, arta militară în perioada 1918-1945*, Academia Militară, București, 1988.

*** *Doctrina Armatei României*, Statul Major General, București, 2012.

*** *Manualul de planificare a operațiilor*, Statul Major General, București, 2016.

*** *Regulamentul pentru pregătirea și ducerea operațiilor – front, armată, corp de armată*, Marele Stat Major, București, 1966.

*** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

*** *Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniul politicii militare, securității naționale și apărării armate*, Editura Militară, București, 2000.

*** *AJP-3(B), Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*, martie 2011.

*** *AAP-06, NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*, Edition 2015.

*** *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive - COPD Interim V2.0*, 2013.

*** *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Fifth Edition, Oxford University Press, 1995.